

הנערה מן הספר

אומקרטו כבר לא היה צעיר כל-כך. בריאותו לא היתה לגמרי תקינה, וקופת-החולים שלחה אותו לחודש לחוף הים. היה זה חודש אוקטובר, ואומקרטו שנא את חוף הים, את עונת המעבר, את הבדידות, ומעל לכל שנא את המחלה: לכן היה מצב-רוחו שפוף, ודימה כי לא יחלים לעולם, כי מחלתו אף תחמיר, וכי ימות שם, בבית-ההבראה, בין אנשים שאינו מכיר: ימות מן הלחות, מהשיעמום ומאוויר-הים. אבל הוא היה אדם ממושמע, ולא זו מהמקום שהוצב בו: אם שולחים אותו לחוף הים, סימן שעליו להישאר שם. מפעם לפעם עלה על הרכבת וחזר העירה כדי לבלות את הלילה עם אנה, אבל אחר-כך חזר בבוקר עצוב ומדוכא, שכן דומה היה שאנה מסתדרת יפה גם בלעדיו.

אדם מורגל בעבודה, מתקשה לבטל את זמנו, וכדי לא לבטל את זמנו, או כדי לא להרגיש שהוא מבטל את זמנו, נהג אומקרטו לטייל טיולים ארוכים לאורך שפת הים או בגבעות שבפנים הארץ. טיול אינו דומה למסע: במסע אתה מגלה תגליות גדולות, בטיול אתה עשוי לגלות תגליות רבות, אבל קטנות. סרטנים ירוקים שאף הם יוצאים לטיול על הצוקים, ואין זה נכון שהם צועדים לאחור, הם צועדים הצידה, באופן מצחיק: נחמדים, אבל אומקרטו היה מעדיף לקטוע אצבע מאשר לגעת באחד מהם. בארות נטושות, שסביבן עדיין משורטט המסלול שצעד בו החמור, מי יודע לפני כמה שנים ובמשך כמה שנים. שתי מסעדות נפלאות, שם תמצא יין ופאסטה ביתית שבמילאנו לא תמצא אפילו בחלום. אבל התגלית המעניינת ביותר היתה ה'בונבונירה'.

ה'בונבונירה' היתה בית חווילה זעיר, צחור, רבוע, בעל שתי קומות,

שניצב על טראסה. לא היתה לו חזית, או למעשה היו לו ארבע חזיתות, זהות זו לזו, ובכל אחת קבועה דלת-עץ מבריקה עם פיתוחי גבס ועיטורים בסיגנון 'ליברטי'. מארבע פינות הבניין היתמרו ארבעה צריחים זעירים וחניניים בדמות עלי כותרת של צבעונים, אבל למעשה היו אלה השירר-תים: העידו על כך ארבעת צינורות החרס, שהוצמדו ברישול לקיר החיצון וירדו עד לאדמה. חלונות החווילה היו חתומים תמיד בתריסים צבועים בשחור, והלוחית על השער נשאה שם זר-מוזר: הקמוניקה גרינקאויקיס. גם הלוחית היתה משונה, והשם האקזוטי הוקף בשלוש מסגרות אליפטיות, שהיו צבועות, מהחיצונית אל הפנימית, בצהוב, ירוק ואדום. היה זה סימן-הצבע היחיד על הטיח הלבן של החווילה.

כמעט בלי לשים לב סיגל לעצמו אומברטו הרגל לבלות את ימיו מול ה'בונבוניריה'. היא לא היתה נטושה: התגוררה בה אשה קשישה, שנראתה לעין רק לעיתים נדירות, מטופחת וכחושה, שערה צחור כמו החווילה ופניה סמוקים יתר על המידה. גברת גרינקאויקיס יצאה מביתה רק פעם אחת ביום, תמיד באותה שעה, בכל מזג-אוויר, אך לדקות ספורות; בגדיה היו תפורים היטב אך לא אופנתיים, היו לה שמשיה, כובע רחב שוליים, ורדיד קטיפה שחור שקשרה סביב צווארה מתחת לסנטר. היא צעדה בצעדים קטנים והחלטיים, כמו הזדרזה לאנשהו, אך היה לה נתיב קבוע, קוֹרָה לביתה וסגרה אחריה את הדלת. מעולם לא ניגשה לחלון.

מפי החנוונים לא למד הרבה. כן, הגברת זרה, אלמנה זה שלושים שנה לפחות, משכילה, עשירה. מרבה לתרום לצדקה. מחייכת לכולם, אבל אינה מדברת עם איש. היא הולכת לכנסיה מדי יום ראשון. מעולם לא ביקרה אצל רופא ואפילו לא אצל רוקח. את החווילה קנה הבעל, אבל איש לא זכר עליו דבר, אולי לא היה בעלה החוקי. אומקרטו הסתקרו, ובנוסף לכך סבל מבדידות; באחד הימים הרהיב עוזו בנפשו ועצר את האשה בתואנה שהוא מבקש לדעת היכן רחוב מסויים: האשה השיבה לו בקצרה, בדייקנות ובאיטלקית טובה. יותר לא עלה בידו של אומקרטו להמציא תחבולות אחרות כדי לפתוח עמה בשיחה; הסתפק בכך שהביא עצמו לפגוש בה בעת טיול הבוקר שלה, בדרך אותה לשלום והיא השיבה לו בחיוך. אומקרטו החלים וחזר למילאנו.

אומקרטו אהב לקרוא. נפל לידי ספר מהנה: היו אלה זכרונותיו של חייל אנגלי, שנלחם נגד האיטלקים בקרניניקה, נשבה ונכלא ליד פאוויקה,

אבל אחר-כך נמלט והצטרף לפרטיונים. הוא לא היה פרטיון אמין במיוחד; העדיף את הנערות על-פני הנשק, ותיאר כמה מאהבותיו החפוזות והעליוזות, ואהבה ממושכת וסוערת עם פליטה ליטאית. בתיאורה של פרשה זו עובר הסיפור מצעד מדויק לריצה, ואחר-כך לדהרה: על הרקע המתוח והאפל של הכיבוש הגרמני ושל הפצצות בעלות-הברית, משורטטות בריחות קלות-דעת בשניים על אופניים, חרף המישרות והעוצר, והרפתקאות נמהרות בעולם התחתון של המבריחים והשוק השחור. קם ועולה דיוקן לא-נשכח של הליטאית; לא-נלאית וחסינה, יודעת לירות בשעת הצורך, נמרצת עד אימה: ראשה של דִּקְאֵנֶה-מִינְרֶנֶה המונח על גופה הדשן (והמתואר בפרוטרוט בידי האנגלי) של יוגו. השניים, אחוזי טירוף, מאבדים ומוצאים זה את זה בעמקי האֶפְנִינִים, מואסים בכל חוק וסדר, היום פרטיונים, מחר עריקים, מחרתיים שוב פרטיונים; סועדים סעודות-מלכים בנקיקים ובמערות, ובעיקבותיהן באים לילות תפארת. הליטאית מתוארת כמאהבת ללא מתחרות, חסרת מעצור רים ומעודנת, תמיד מוכנה ומזומנה: רבת-שפות ורבת-כשרונות, יודעת לאהוב בשפתה-שלה, באיטלקית, באנגלית, ברוסית, בגרמנית, ולפחות בשתי שפות נוספות, שהמחבר פוסח עליהן. אותה אהבה מסחררת נפרשת על-פני שלושים עמודים לפני שהאנגלי טורח לגלות את שמה של אהובתו: הוא נזכר בו בעמוד השלושים ואחד, ושמה הוא הרמוניקה. אומקֶרטוֹ נותר ממקומו וסגר את הספר. הצטלבות השמות עשויה להיות מיקרית, אבל על מסך הזיכרון שבו והופיעו אותו שם-משפחה מוזר והמסגרות הצבעוניות שהקיפו אותו; סביר שלצבעים הללו יש משמעות. הוא לא הצליח למצוא בביתו את המידע המבוקש, ולמחרת בערב הלך לספרייה ושם מצא את אשר ביקש לדעת: דגלה של הרפובליקה הליטאית קצרת-הימים היה צהוב, ירוק ואדום. ולא זו בלבד: בערך "ליטא" שבאנציקלופדיה לכדה עינו את השם בֶּאָסְאָנְאִיקִיוֹס, מייסד העיתון הראשון בשפה הליטאית, את השם סְלֹוֶאֲנִיקִיוֹס, ראש-הממשלה בשנות העשרים, ואת השם סְטֶאֲנִיקִיוֹס, משורר מהמאה השמונה-עשרה (איפה אין מוצאים משורר מהמאה השמונה-עשרה?), ואת גֶּרְאִיִּיקִיוֹס מחבר הרומאנים. היתכן? היתכן שהצדקנית השתקנית והנערה ההוללת היו אותו אדם עצמו?

מאותו יום ואילך לא חדל אומקֶרטוֹ מלחפש תואנה כדי לחזור לחוף הים, ואף ייחל לדלקת-ריאות קלה; תואנה לא מצא, אבל הוא סיפר לאָנֶה

איוז מעשיה, יצא לדרך ביום שבת ולקח עמו את הספר. הוא היה עליו ודרוך כמו כלב־צייד שעלה על עיקבות שועל; צעד מתחנת־הרכבת ל־בונבונירה' בצעד צבאי, צילצל בפעמון בלא היסוס, ופתח בשיחה, ממציא ברברגע חצי־שקר. הוא גר במילאנו, אבל במקורו בא מנאל טידונה: שמע שהגברת מכירה היטב את האיזור ההוא, עלו בו געגועים, והוא מבקש לדבר עליו עמה. במבט מקרוב חינה של גברת גרינקאויקיס רק גבר; מצחה היה חרוש קמטים אך רענן ויפה חיטוב, ובעיניה הבלית אור צחקני. כן, היא היתה שם, לפני שנים רבות; אבל מהיכן קיבץ את הידיעות האלה?

אומקרטו השיב בהתקפת־נגד: - את ליטאית, נכון?
- שם נולדתי: זו ארץ אומללה. אבל למדתי רחוק משם, בכמה מקומות אחרים.

- ולכן את מדברת הרבה שפות?
היה ברור שהאשה מתגוננת, והיא קטעה את דבריו: - שאלתי אותך שאלה ואתה ענית לי בשאלות נוספות. ברצוני לדעת מהיכן שאבת את הידיעות עלי: זה נראה לי הוגן, אינך סבור כך?
- מהספר הזה, - השיב אומברטו.
- תן לי אותו!

אומקרטו ניסה להתגונן ולסגת, אבל לא בלב שלם: באותו רגע הבין כי המטרה האמיתית של שובו לחוף הים היתה בדיוק זו: לראות את הרמוניקה קוראת את הרפתקאותיה של הרמוניקה. האשה נטלה ממנו את הספר ללא מאבק, התיישרה בצד החלון ושקעה בקריאה: אומקרטו, אף שלא הזמן, התיישב גם הוא. על פניה של הרמוניקה, הצעירים עדיין אך הסמוקים בגלל נימ־הדם המורחבים תחת עורה, חלפו תהפוכות־הנפש כמו עננים על־פני מישור צרוב רוחות: חרטה, הנאה, רוגז ורגשות אחרים, כמוסים יותר. היא קראה כמחצית השעה ואחר־כך הושיטה לאומקרטו את הספר בלא מלים.

- הדברים נכונים? - שאל אומקרטו. האשה שקעה בשתיקה כה ארוכה, עד כי אומקרטו חשש שנעלבה; אבל לבסוף חייכה והשיבה:
- הבט בי. חלפו יותר משלושים שנה, והיום אני אדם אחר. גם הזכרונות אחרים; אין זה נכון שהזכרונות נשארים קפואים בזיכרון: גם הם שוקעים, כמו הגוף. כן, אני זוכרת תקופות שהייתי בהן אחרת. הייתי שמחה להיות היום הנערה שבספר: הייתי מסתפקת בכך שבעבר הייתי כזו, אבל מעולם לא הייתי כזה. לא אני היא שסחפתי את האנגלי; אני זוכרת שהייתי רכה כמו חימר בזרועותיו. אהבותיו... הן המעניינות אותך, לא כן? טוב להן באשר הן, טבועות בזכרוני, דחויית וצמוקות, מדיפות ניחוח דק, כמו פרחים בחנות פרחים. בזכרוני לבשו אהבותי ברק והמולה כמו צעצועי פלסטיק. איני יודעת איזה משני הזכרונות יפה יותר. תחליט בעצמך: די, קח את ספרך וחזור למילאנו.

מרד המולקולה

נמאס לי, - אמר לי. - אני עוזב. אני מתפטר, אמצא איזושהי עבודה, אולי סגל בשוק הסיטונאי. או אולי אסע, אסתלק מכאן: כשנוסעים מבזבזים פחות מאשר בבית, ובדרכים תמיד מצליחים להרוויח משהו, אבל לבית-החרושת אני לא חוזר.

אמרתי לו שיהרהר בדבר, שאסור לעולם להחליט ב־במקום, שאין לוותר על מישרה במיפעל, ושבכל מיקרה עדיף שיספר את הסיפור מהתחלה. רינאלדו לומד באוניברסיטה, אבל עובד במישמרות במיפעל: לא נעים לעבוד במישמרות, מדי שבוע בשבוע יש להחליף לוח שעות וקצב חיים, ובקיצור, יש להתרגל שלא להתרגל. בדרך-כלל, אנשים בגיל העמידה מצליחים בכך יפה יותר מצעירים.

- לא, המישמרות אינן בעיה: הלכה לי תמיסה. שמונה טונות לעזאזל. תמיסה שהלכה פירושה תמיסה שהתקשתה מוקדם מדי: מנוזלית הפכה לצמיגית, או אפילו קשה כעצם. התופעה מתוארת בשמות מפוצצים כגון היצמגות או פולימריזציה מוקדמת, אבל היא מאורע טראומטי, וקשה לשאת את מראיה, גם אם מתעלמים מבזבזו הכסף. אין היא אמורה להתרחש, אך לעיתים היא מתרחשת, גם אם נזהרים, וכאשר היא מתרחשת היא מותירה צלקות. אמרתי לרינאלדו שאין טעם לבכות על חלב שנשפך, אבל מייד התחרטתי, אין זה הדבר הנכון לומר לו: אבל מה אפשר לומר לאדם אחראי שטעה, שעדיין אינו יודע במה, שנושא על שכמו את אשמתו כאילו היתה שק־עופרת? אפשר רק להציע לו קוניאק ולבקש ממנו לדבר.

- לא כואב לי בשביל מנהל-העבודה וגם לא בשביל בעל-המיפעל. כואב

לי בגלל הסיפור עצמו, בגלל האופן שזה קרה. זו היתה תמיסה פשוטה, עשיתי אותה לפחות שלושים פעם, עד כדי כך שאת הנוסחה ידעתי בעל-פה ואפילו לא הצצתי בה...

גם לי הלכו תמיסות במהלך הקריירה שלי, ועל כן אני יודע, פחות או יותר, במה מדובר. שאלתי אותו: – אולי בדיוק בגלל זה אירע האסון? חשבת שאתה יודע הכל בעל-פה, אבל שכחת איזה פרט, טעית במעלות החום או הכנסת לתמיסה משהו לא-נחוץ?

– לא. אחר-כך בדקתי, והכל היה בסדר. עכשיו המעבדה חוקרת את העניין כדי למצוא את הסיבה; אני הנאשם, אבל אשמח אם יסתבר שחרגתי חריגה כלשהי. אני נשבע לך, אני אשמח על כך: מוטב שיאמרו לי: "אידיוט, עשית דבר כזה או אחר שאסור היה לך לעשות", במקום להישאר תקוע עם הספקות שלי. למולי אף אחד לא מת, אף אחד לא נפצע, ואפילו הציר המרכזי של הדוד לא התעקם. רק הנזק הכלכלי, ואם היה לי כסף, אני נשבע, הייתי משלם את הנזק ברצון.

– ובכן. היה תורי לעשות את מישמרת-הבוקר, הגעתי בשש והכל היה כרגיל. לפני שהלך השאיר לי מורה את הניירות. מורה הוא עובד ותיק, שהתחיל כפועל פשוט; הוא השאיר לי את דף-המעקב, שעליו מסומנים החומרים שהוכנסו בשעות המיועדות, את טפסי המישקל האוטומטי, בקיצור, לא היה על מה להתלונן: הוא לא טיפוס שירמה אותך, וחוזר מזה לא היתה לו סיבה, כי הכל היה תקין. התחיל עולה הבוקר, התגלו ההרים כאילו הם בהישג-יד. הצצתי בתרמוגרף והכל היה סדיר; אפילו עקומת המעלות עלתה עליה חדה בארבע בבוקר, עליה של חמש-עשרה מעלות, היא נוהגת לעלות כל יום באותה השעה, ולא המהנדס ולא החשמלאי אינם מבינים מדוע: כאילו אימצה לה את ההרגל לשקר כל יום, וכמו שקורה עם שקרנים, איש אינו מאמין לה אחרי זמן-מה. הצצתי גם לתוך אשנב-ההצצה של הדוד: לא ראיתי עשן או קצף, התמיסה היתה יפה ושקופה והתערבלה חלקה כמו מים. אלה לא היו מים, זו היתה תמיסה סינתטית, שאמורה להתקשות, אבל רק מאוחר יותר, בתוך התבניות.

– בקיצור, הייתי שקט, לא היתה סיבה לדאוג. נשארו לי עוד שעתיים עד לתחילת הבדיקות, ואני מודה שחשבתי על דברים אחרים. חשבתי... כן, חשבתי על מערבולת האטומים והמולקולות שבתוך הדוד, והיה נדמה לי שכל מולקולה עומדת בזרועות פשוטות, מוכנה לאחוז בידה של המולקולה שעוברת לידה, כדי ליצור שרשרת. נזכרתי באנשים הנועזים

ששיערו את קיום האטומים על-פי השכל הישר, ושהתדיינו על האין ועל היש, אלפיים שנה לפני שבאנו אנו עם המכשירים שלנו ואישרנו את דבריהם; נזכרתי שבקייץ האחרון, בנופש, נתנה לי החברה שלי לקרוא את לוקרטיוס, ושכתי ונזכרתי ב"הגופים נוצרו מאין-סוף חלקים", ובאיש שאמר "הכל זורם". מפעם לפעם היבטתי אל תוך האשנב והיה נדמה לי שאני רואה אותן, את המולקולות, חגות במעגלים כמו דבורים מסביב לכוורת.

- בקיצור, הכל זורם, והיו לי כל הסיבות שבעולם להיות שקט; אבל לא שכחתי את מה שמלמדים אותך כשמפקידים בידך דוד. כלומר, שהכל טוב ויפה כל עוד המולקולות מתקשרות זו לזו כאילו יש להן רק שתי ידיים: כך נוצרת שרשרת, מחרוזת של מולקולות, מחרוזת ארוכה לעיתים, אך לא יותר מכך. אבל לעולם אסור לשכות, שיש גם מולקולות בעלות שלוש ידיים, וזו הנקודה הרגישה. ליד השלישית יש תפקיד מוגדר: היא נכנסת לפעולה מאוחר יותר, כאשר אנחנו רוצים, ולא כאשר רוצות המולקולות. אם היד השלישית נכנסת לפעולה מוקדם מדי, כל מחרוזת מתחברת עם שתיים או שלוש מחרוזות אחרות, ובסופו של דבר נוצרת מולקולה אחת, מולקולה-מיפלצת, בגודל כל הדוד, ואז אנחנו בצרות: חסל סדר "הכל זורם", שום דבר לא זורם, הכל נתקע ואין מה לעשות.

עמדתי והתבוננתי בו בשעה שדיבר ונמנעתי מלקטוע אותו, אף-על-פי שאמר לי דברים מוכרים לי. הדיבור היטיב עמו: עיניו נצצו, אולי גם בהשפעת הקוניאק, אבל הוא הלך ונרגע. הדיבור הוא תרופה בדוקה.

- יפה: כפי שסיפרתי לך, הצצתי מפעם לפעם בתמיסה וחשבתי על הדברים שאמרתי לך ועל דברים אחרים, שאינם קשורים לעניין. המנועים זימוזו בלחש, שסתום-הנסת הסתובב לאיטו, ומחט התרמוגרף שירטטה על הנייר קו שהתאים במדויק לתנועות השסתום. בתוך הדוד הסתובב המערבל באופן סדיר, והתמיסה הפכה סמיכה יותר ויותר, טיפין-טיפין. לקראת השעה שבע היא החלה להידבק לדפנות הדוד ולהעלות בועות: את הסימן הזה גיליתי בכוחות עצמי, וגם הסברתי אותו למורה ולעובד במשמרת השלישית, שאינני יודע את שמו, משום שהוא מתחלף כל הזמן; זהו סימן לכך שהתמיסה מוכנה כמעט, ושהגיע הזמן לקחת את הדגימה הראשונה ולבדוק את סמיכותה.

- אני יורד קומה, כי דוד של שמונה טונות אינו דבר של מה בכך והוא שקוע שני מטר לפחות מתחת לריצפה; ובעוד אני משתעשע שם עם

הברז, אני שומע שהפעילות של מנוע המערבל השתנו, השתנו במעט, אולי רק בחצי-טון, אבל גם זה היה סימן, סימן שלא מבשר טובות. זרקתי ממני את המבחנה ותוך שניה הייתי למעלה, עיני צמודה לאשנב ההצצה, ונתגלה לי מחזה מחריד. הכל השתנה: זרועות המערבל פרסו לפרוסות חומר שהיה דומה לדייסה מוצקה ושהלך ותפח לנגד עיני. עצרתי את המערבל, כי בין כה וכה לא הביא תועלת, ועמדתי שם כאילו מכושף וברכי רעדו. מה לעשות? לא היה די זמן לרוקן את התמיסה, וגם לא די זמן לקרוא למהנדס, שהיה עדיין במיטה: חוץ מזה, תמיסה שהולכת לך דומה לאדם שמת: בתרופות היעילות נזכרים בדיעבד.

- צף ועלה גוש קצף, איטי אך חסר רחמים. צפו ועלו בועות בגודל ראש אדם, אבל לא עגולות: מעוותות, בכל מיני צורות, ובדפנותיהן חריצים כמו עצבים ועורקים: מתפוצצות ומייד נולדות במקומן אחרות, אבל לא כמו הבועות בבירה, שם הקצף שוקע ורק לעיתים נדירות גולש מהכוס. כאן הבועות המשיכו לעלות. קראתי לאנשים, באו כמה, גם ראש-המחלקה, כל אחד אמר את שלו, אבל איש לא ידע מה לעשות, ובינתיים טיפס הקצף ועלה עד לגובה חצי מטר מתחת לאשנב-ההצצה. מכל בועה שהתפוצצה ניתזו נתזים שנדבקו לזוגיות האשנב ונמרחו עליה: בעוד רגעים ספורים לא נראה יותר כלום. היה כבר בהור, שהקצף לא ייסוג לאחור: הוא יטפס ויסתום את כל צינורות הקירור, וזה יהיה הסוף.

- לאחר שהמערבל הפסיק לפעול, השתררה דממה, ונשמע רחש שהלך והתעצם, כמו בסרטי מדע בדיוני, בשעה שמשהו נורא עומד להתרחש: רחש ונהמה שהלכו והתעצמו, כמו מערכת עיכול חולה. זו היתה המולקולה שלי, נפחה שמונה מטר מעוקב, ובתוכה לכוד גזא שלא הצליח לפלס לו דרך, שניסה להתפרץ, ללדת את עצמו. לא רציתי להימלט וגם לא להישאר שם ולחכות: הייתי מלא אימה, אבל הרגשתי אחראי, התמיסה היתה שלי. בינתיים הועם אשנב-ההצצה כולו, ורק בוהק אדמדם נגלה לעין. אינני יודע אם נהגתי כשורה או לא: חששתי שהדוד יתפוצץ, ולכן לקחתי מפתח-ברגים ושיתרתי את כל ברגי מיכסה-המגן.

- המיכסה התרומם מעצמו, לא בבת-אחת, באיטיות, בכבדות, כמו כאשר גוללים אבני-קבר והמתים קמים. בקע זרם איטי וסמיך, מבחיל, חומר צהוב, כולו גושים וגבישים. נרתענו כולנו לאחור, אך ברגע שהתמיסה התקררה על הריצפה, היא נעצרה במקומה, וראינו שהנפח

שלה לא גדול כלל וכלל: בתוך הדוד צנחה התמיסה בחצי מטר, ואחר-כך קפאה שם, ואט-אט החלה להתקשות. כך הסתיים המחזה: הסתכלנו זה בזה, ופנינו לא היו טובים. מן-הסתם היו פני נפולים יותר משל האחרים, אבל לא היה לנו ראי.

ניסיתי להרגיע את רינאלדו, או לכל הפחות להסיח את דעתו, אבל אני חושש שלא הצלחתי, מסיבה פשוטה: מבין כל חוויותי בעבודה, אין אחת שתשווה בזרותה ובעוינותה לחוויית תמיסה שהלכה, תהא הסיבה אשר תהא, יהיו הנזקים כבדים או קלים, באשמתך או שלא באשמתך. אפשר שדליקה או פיצוץ הם אירועים הרסניים יותר, אפילו טראגיים, אך נעדר מהם הקלון שיש בהיצמגות. בזו יש צד מהתל: הבז, הלעג שלועגים החומרים הדוממים, האמורים להישמע לך אבל מתקוממים, הם קריאת-התיגר על זהירותך ותבונתך. ה"מולקולה" האחת, הפגומה אך הענקית, הנולדת-מתה בין ידיך, היא מופת וסמל ארורים: סמל לכל הרעות המעיבות על עתידנו, לשלטון התוהו על הסדר, לשלטון המוות הנתעב על החיים.

פיענוח

על יסוד מצפוני ורגישותי כיצדן צבעים, הייתי אוסר מכירת אותם בקבוקי תרסיס מופלאים, המתזים צבע ניטרר-גלוקזה ומשמשים לצביעת פחמכוניות פגוע. לוא היו משמשים רק לכך, ניחא; לוא היו משמשים (כפי ששימשו בעבר) לצביעת פקיד ממשלתי יהיר בצהוב, שוב ניחא; יש בכך כלימה, אבל די אם רוחצים את הצבע בתומצת אטילן והכל שב על מקומו בשלום. אבל אינני מסכים לכך שיתירו את השימוש בהם לכתיבה על קירות.

אבותינו נהגו לומר כי "הקיר הוא לוח-הכתיבה של ה'שע", ויתכן שזה פתגם חריף מדי. אפשר להעלות על הדעת הלכירות אישיים או כלליים, והם בלי כל ספק קיימים, שלמולם כושל כל שיפוט על מותר ואסור, אך הדבר אמור אך ורק ביחס למצבים קיצוניים, סוערים, תריגים: או נהפכים כל החוקים על פיהם, ולא רק שכותבים על קירות, אלא גם מקימים מיתרסים.

בעיתות כאלה מתעלמים בצדק רב מן הקושי ומן המאמץ הכרוכים בצביעה. לפני עידן התרסיסים תבעה הכתיבה על קירות מאמץ לא מבוטל. מעייף ולא-נוח לצעוד ברחובות עם קלי-צבע, עם מברשת מטפטפת ועם חומר מדלל, במיוחד בלילה; נדרשים אביזרים בולטים לעין ומסורבלים, שבדרך-כלל אינם יאים לפעולות מתחרתיות ומקשים על הבריתה; הם מלכלכים את הידיים ואת הבגדים, ומסייעים בזיהוי המבצר-עים; נדרשת גם זריזות-ידיים כלשהי, אם אין רוצים להוציא לאור כתובות וסמלים פגומים, המביאים נזק-עצמי. בקיצור, זוהי מלאכה שניגשים אליה רק מתוך אמונה עמוקה, וכך צריך להיות: אסור לטפס אל

פיסגת הר צ'רנינו או לפסל פסל, או לבשל ארוחה, בלי מאמץ מסוים. כידוע, פירות-חינם לא היו טעימים גם בגן-עדן עלי אדמות; ובמצבנו הנוכחי עלי אדמות, שאינו דומה למצבנו בגן-עדן, מביאים פירות החינם לרדידות מוזיקה בערכים ובהשקפות, ולהתפשטות מרגיזה, אם לא מוזיקה, של מוצרים אחידים. האומנויות והמדעים אינם נהנים מכך; להיפך, הם מפסידים, כי הם נאלצים לעצור את שטף המתיימרים והתובבנים נטולי הכשרון. כדי לאגור מיינהר, או כדי לאגור אנרגיה ולהפיק ממנה תועלת, יש צורך בסכרים.

דיעות ומחשבות מרירות אלה עלו על דעתי באחר-צהריים קייצי, כשירדתי בכביש במורד גבעה: מקורן היה בתמרור דרכים, צלב סנט-אנדרֶא המכריז על צומת, שלארבע זרועותיו צורפו ארבעה קווים אנכיים בצבע ירוק-כהה, שהפכו את הצלב לצלב-קס. בתמרור שאחריו נעשתה מלאכה דומה: לעומתם, התמרורים בכיוון האחר, כלומר אלה הנראים לעיני העולה בכביש, נותרו בלי פגע. היה ברור שהצבע-המשחית ירד מלמעלה למטה. המשכתי לרדת וגיליתי אבן-שפה שעליה צלב-קס נוסף, וקיר שמצויירים עליו ראשי-התיבות של "אוקדינה נובו",¹ ולידם הכתובת "סינים, נשאלו לכם רק כמה חודשים". מעט בהמשך, על צלע של כנסייה, מצאתי את הכתובת "יחי האס.אס.", כששתי אותיות ה-S מאורכות כדרך הכתב הגותי, המועדף והמומלץ עלידי היטלר ורוזנברג, ששימש את מכוונת-הדפוס ואת מכוונת-הכתיבה ברייך השלישי. עוד מעט הלאה, באותו צבע ירוק-כהה, היה רשום "קדימה!"²

בנקודה זאת אני מבקש להבהיר את רגשותי. לא רק הכתובות הפאשיסטיות, אלא כל כתובות-הקיר כולן מביאות עלי עוגמת-נפש, משום שהן סרות-טעם ומטופשות, והטיפשות מוזיקה לחברה האנושית. להוציא אותם מצבים מהפכניים שעליהם דיברתי קודם, ראוי שרק ילדים, או מי שדומה להם בשכלו, יכתבו כתובות-קיר: וככלל, כל מי שאינו מסוגל לחזות מראש את תוצאות מעשיו. למעשה, אמצעי תעמולה זה, המגושם ו"מלוכלך" כל-כך, מעולם לא שיכנע איש, אפילו לא בור שבבורים, אפילו לא בדבר גדולתה של קבוצת כדורגל; ואם שיכנע, היה זה בכיוון הפוך מזה שהתכוון אליו הכותב, בדומה לפרסומת מופרזת בקולנוע. מעל לכל מרגיזות אותי הכתובות (אך אלה נדירות), שכותב

¹ אירגון ניאופאשיסטי.

² סיסמה פאשיסטית מימי מוסוליני.

אדם החושב כמוני, משום שהן מבזות רעיונות המוחזקים בעיני רציניים. בקיצור, אני סולד מכתובות-קיר, ובמיוחד מדבריי-הבל פאשיסטיים. המשכתי בדרכי ומצאתי צלבי-קרב נוספים, כולם מוטים לימין, כלומר צוירו תוך שיכול האותיות N ו- S , ראשי-התיבות של "נציונאל-סוציאליזם". זאת לדעת: סביר להניח שצייר-מזדמן של צלבי-קרב יטה חלק מהם לימין וחלק לשמאל: העובדה שכולם היו מוטים לימין היתה סימן, היתה אות לידע היסטורי ואידיאולוגי מסויים. עוד יותר רע. בהצטלבות עם דרך המלך נרשמה הכתובת: "יחי ט'לי סא"ם", ואחר-כך נעלמו העיקבות, הן מימין והן משמאל: אולי כאן עלה הכותב על מכוניתו או על אופנועו.

סידרתי את העניינים שהיה עלי לסדר בעיר וחזרתי ועליתי באותה דרך. מהכתובות נדף עדיין ריח טרפנטין, מכאן שאינן ישנות מאוד: בנות יומיים לכל היותר. בעודי מטפס לאיטי, ניסיתי לשחזר את אישיותו של הכותב על-פי העדויות בשטח, מלאכה מרתקת תמיד. צעיר, בלא ספק, בשל הגורמים שצינתי לעיל. לא כל-כך גבוה: צלבי-הקרב על התמרור-רים הותוו מלמטה למעלה, הנתונים הוכיחו זאת. מן-הסתם חסון: ידוע מה חשבו הנאצים על רפי-גוף, ויש להניח שרפי-הגוף (להוציא יוצאי-דופן) משיבים להם באותה מטבע. ודאי שלא היה נבון. ואף לא מומחה בהתזת צבעים, כפי שהסתבר מחוסר אחידותם של הקווים, ומהטיפות והכתמים שניקו בנקודות שינוי כיוונם. משכיל ומחונך? קשה לקבוע: לא היו טעויות כתיב, נדמה שלא התקשה בכתיבה. נאמר השכלה תיכונית. לסיכום, הרושם (השרירותי למדי) שקיבלתי היה: תלמיד תיכון כבן 15, מוצק וגוף, "ממשפחה טובה", חסר יציבות רגשית, מופנם, נוטה לשתלטנות ולאלימות. באשר למוצא משפחתו, הנתונים היו דלים: אפשר שגם האב היה פאשיסט, שכן בין הכתובות בירוק היתה גם הכתובת "קדימה!", שהיתה מקובלת בשנות העשרים אך היתה מאוסה על הצעירים; ולאב היתה מן הסתם מכונית בצבע ירוק-חום: שכן אם אדם קונה תרסיס רק לשם כתיבה על קירות, סביר יותר שיקנה אדום או שחור. מתקבלת יותר על הדעת היתה ההשערה שהאב קנה תרסיס ירוק כדי לשפץ את מכוניתו הירוקה, ושאת-כך נתן אותו לבנו, או שהבן לקח אותו במשיכה.

בעודי הופך בראשי במחשבות המבולבלות הללו, כמקובל בעת הליכה, הגעתי לכיכר של העיירה ב.. מייד ביטלתי את הרעיון לדווח על

צלבי־הקרב לשוטרים: הם מוכשרים למדי בתפיסת גונבי תרנגולות, אבל עניינים אחרים, גדולים כקטנים, אינם מחדדים את חושי המארב, הצייד והלכידה שלהם. במקום זאת הלכתי ל"כלי בית", החנות היחידה ב"ב. שמוכרת צבעים: ברור שיש אפשרות שהתרסיס הובא ממרחקים, אבל מדוע לא לנסות? המוכרת בחנות היתה יעילה (בכל מעשיה, אני מכיר אותה לא מהיום); בלי לאמץ את זכרונה יתר על המידה, השיבה לי שאכן בזמן האחרון מכרה בקבוק תרסיס אחד, אלפא ירוק 12004, ביום שישי שעבר, למר פיסוקה, בעשר בבוקר. מושלם.

ב"ב. הכל מכירים זה את זה. פיסוקה הוא סוכן־ביטוח, אני־טעם ומקפיד בלבשו, מעט גנדרן, ספקן ובו־בזמן קלאמונה, רכלן מתוך קלות־דעת יותר מאשר מתוך כוונה רעה; טיפוס שאינו צועד עם הזמן, באיחור של שמונים שנה, ואכן אין הוא מוצא נחת בתקופתנו, מתכחש לכל, אינו רוצה לראות את פני הדברים, מתבצר בסופי־השבוע כמו החלוצים במעוזיהם. אין הוא אדם של צלבי־קרב. לכן לא חשבתי עליו ולא על ה"אלפא ג'וליה" שלו, שהיא אכן ירוקה. אבל ילדיו?

בניהם של האחרים אינם מעניינים אותי במיוחד. הם היו עשויים לעניין אותי אילו הייתי יכול ליצור עמם קשר, אבל הדבר אינו אפשרי. הם דומים לאמבות, לעננים: אי אפשר לתארם, מדי שנה, מדי חודש, הם משנים את בגדיהם, הרגליהם, שפתם, פניהם; ומעל לכל את דיעותיהם. לשם מה לבוא בידידות עם פרופטאוס? תהלל אותו על צחות עורו, והוא יתייצב למוֹלך שחור כופת. תרחם על סבלותיו, והוא יתנוק אותך.

לפיסוקה היו בן ובת, אבל הבת לא באה בחשבון: היא שהתה בסקוטלנד מזה חודש. שמו של הבן היה פֶּרֶר, והוא לא עלה בקנה אחד עם הדמות שדימיינתי, מלבד העובדה שהיה בן חמש־עשרה. הוא היה רוה, ביישן, קצר־רואי, ואינני סבור שהתעסק בפוליטיקה: זכותי לומר זאת, כי בקיץ שעבר הוריתי לו כמה שיעורי אלגברה וגיאומטריה, ומי שהתנסה בכך יודע ששיעורים פרטיים הם מכשיר־מחקר נפלאים, רגישים כסייסמוגרף. גם אין הוא טיפוס מופנם, שכן הוא מרבה לדבר: למעשה היה טיפוס רֶסֶן, אחד מאלה הנוטים לראות את העולם כרשת אדירה של קנוניות שנרקמו נגדם, ואת עצמם במרכז העולם, חשופים לכל העוולות. מנטיה זו, המתישה את הכוחות, קשה להיגמל, שכן העוולות שרירות וקיימות. אני סבור שראוי להסביר לאותם נרדפים, שאין הם היחידים החשופים לעוולות, ומעל לכל, שאין טעם לרטון: ראוי להתגונן.

לבד או בקבוצה, בעקשנות ובתבונה, וגם באופטימיות. בלי אופטימיות מובסים בקרבות, גם נגד טחנות־רוח.

פגשתי את פִּירוֹ כמה ימים אחר־כך: במיקרה, שכן לא ראיתי טעם לעקוב אחריו או להמתין ליד פתח ביתו כמו נמר במארב. שאלתי אותו למצב ענייניו בבית־הספר: טעות ראשונה. בכי רע, העניינים יגעים: יש לו בחינה בהיסטוריה באוקטובר, וגם במתמטיקה; הוא אמר לי את הדברים בנימת תוכחה, כאילו היתה זו אשמתי: לא כתור מורה־לשעבר, אלא בתור זר, כתור לא־פִּירוֹ, ולפיכך כחלק מהקנוניה נגדו. דבריו הסבו לי עוגמת־רוח עמומה, שבמבט שטחי נבעה מן הבז, ובמבט חודר יותר נבעה מחרטה, חרטה לא־מוגדרת, חסרת־כתובת, שיש לנתחה בשלב מאוחר יותר: אכן, אולי אני הוא האשם באומללותו הגלויה־לעין ובמעשה שעולל עלי־פי חשדותי. שיעורי גיאומטריה לִנְעַר אינם רק אמצעי לדיאגנוזה, אלא גם תרופה חריפה: זו היתה עשויה להיות בשבילו ההזדמנות הראשונה בכל שנות לימודיו להכיר את כוחו המחמיר של ההיגיון, את האומץ האינטלקטואלי לדחות מיתוסים, ואת ההשפעה המבורכת הנודעת לזיהוי סדר־היקום. זה היה עשוי להיות חיסון נגד הרטוריקה, נגד ההכללות, נגד האדישות: הנער עשוי היה לשמוח לגלות את כושרו השכלי, וזו הזדמנות לפתח אותו. אולי מיעטתי להשתמש בתרופה זו, או שכלל לא השתמשתי בה או שהשתמשתי בתרופה שאינה מתאימה לו. התבוננתי בו יפה, מקרוב. הוא היה גרום יותר מאשר רזה, ומאחורי משקפיו התרוצצו עיניו בחוסר מנוחה, בלי מרגוע, כמו היססו בבחירת האובייקט שלהן. לא ידעתי מהיכן להתחיל את החקירה: לבסוף החלטתי שהדרך הישירה היא הטובה שבכולן ושאלתי אותו אם ראה את הכתובות הירוקות בצד הכביש. – אני כתבתי אותן, – ענה לי בפשטות. – נמאס לי, הגיע הזמן לשבור.

– ממה נמאס?

– מהכל. מבית־הספר. מלהיות בן חמש־עשרה. מהכפר הזה. מהמתמטיקה: מה היא תעזור לי? בין כה וכה אהיה עורך־דין: בעצם אהיה שופט.

– למה שופט?

– למה... ככה, כדי להשליט צדק. כדי שהאנשים ישלמו; שכל אחד ישלם את מה שהוא חייב.

ישבנו על גדר נמוכה, ופִּירוֹ פישפש בידו האחת בכיס מכנסיו, שהיה

תפוח להפליא. אט-אט, מוכנית, שלף מהכיס כדור פינג-פונג, אחרי-כך סוכריית קאראמל, צילום מכורכם, שתי סיגריות מקומטות, אות-הצטיינות באדום ושחור שלא הצלחתי לעמוד על טיבו, מהדק-כביסה, מטפחת קשורה בשני צדדיה, מסרק זעיר. בדממה פרש את החפצים על הגדר, ביני לבינו: העמיד פני פזור-דעת, אבל הבנתי שמדובר בהצגה, בנאום שמופנה אלי. לבסוף אמר: - גם אתה סידרת אותי - ; נטל את המסרק ובתנועה נרגזת השליך אותו לנחל שזרם מתחתינו, לרגלי הגדר, בין עשבי פרא וקופסאות ריקות.

נראה לי שאין טעם להמשיך בחקירה. פִּירוֹ תלה את מבטו בחלל הריק ושייף את ציפורניו: אחרי-כך הפיל לנחל, בזה אחר זה, את כל שאר הסמלים, שעל פשרם לא עמדתי, למעט המטפחת, שאותה החזיר לכיסו. הירהרתי לי, כי עד כמה שהדבר נוגע לו, הסינים יכולים להמשיך לחיות עוד שנים רבות. הירהרתי גם בעמימות הבלתי-נמנעת של המסרים שאנו מותירים אחרינו, מהלידה עד המוות, ובחוסר יכולתנו המוחלט לעמוד על טיבו של אדם עליפי אותם מסרים: כל מי שכותב, ואפילו רק על קירות, כותב עליפי צופן ששייך לו בלבד ושהאחרים אינם מכירים: גם מי שמדבר. להעביר מסר ברור, להתבטא, לבטא את עצמך באופן שאינו משתמע לשתי פנים, זו נחלתם של מעטים: אחדים יכולים ואינם רוצים, אחרים רוצים אך אינם יודעים, רובם לא רוצים ולא יודעים.

אבל הירהרתי גם בכוחם האפל של החלשים, הדחויים: בעולמנו חסר היציבות, כישלון אחד, אפילו כישלון מגוחך ככשלונו של פִּירוֹ בן החמש-עשרה, שבחינתו נדחתה לאוקטובר ושחברתו עזבה אותו, עלול להוליד כשלונות אחרים, בשרשרת: תיסכול, תיסכולים אחרים. הירהרתי בבחילה הכרוכה בעזרה לאנשים מבחילים, הזקוקים לעזרה יותר מכל: ולבסוף הירהרתי בשאר אלפי הכתובות-על-הקירות באיטליה, הדוהות בגשם ובשמש זה ארבעים שנה, לעיתים מנוקבות כדורים מן המלחמה שהן עצמן תרמו לפריצתה, ועם זאת עדיין ניתנות לקריאה, הודות לעקשנותם המגונה של הצבעים ושל הגופות, הנרקבות עד מהרה, אך עפרן שורד לעד: כתובות טראגיות ואירוניות, אך אפשר שעדיין בידן להביא לטעות מכוח טעותן, לחורבן מכוח חורבנן.